

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-34>

УДК 657

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ НАУКОВИХ ПОГЛЯДІВ ЩОДО СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА»

SYSTEMATIZATION OF SCIENTIFIC VIEWS ON THE ESSENCE OF THE CONCEPT OF "ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISE"

Гаркуша Вікторія Олександрівна

аспірантка,

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-2643-0642>

Єршова Наталя Юріївна

доктор економічних наук, професор,

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-3544-3816>

Garkusha Victoriia, Iershova Natalia

National Technical University «Kharkiv Polytechnical Institute»

Стаття присвячена узагальненню та систематизації наукових поглядів щодо сутності поняття «економічна безпека підприємства». Досліджено історичний перебіг усвідомлення поняття «безпека». Основна функція безпеки в рамках сучасного дискурсу визначається дисбалансами і дисфункціями, що виникають в процесі функціонування ринкового економічного механізму. Проаналізовано сутнісне наповнення категорії «безпека» у галузях науки з метою встановлення логічного взаємозв'язку між підходами до тлумачення. Систематизовані авторські формулювання сутності дефініції «економічна безпека підприємства». Наведені логічні обґрунтування і на їх основі, як результат, сформульовано авторське визначення терміна «економічна безпека підприємства». Сутність цієї концепції розкривається нами через «зони можливостей». Ми виходимо з того, що економічна безпека підприємства – це суб'єктивно усвідомлений стан. Цей стан залежить від конкретного набору поточних загроз для підприємства. Запропонований підхід до розуміння економічної безпеки підприємства дозволить надалі обґрунтувати інноваційні методи управління економічною безпекою підприємства з урахуванням зон можливостей.

Ключові слова: безпека, економічна безпека підприємства, зони можливостей, стейкхолдери, теоретичний базис.

Статья посвящена определению и систематизации научных взглядов относительно сущности понятия «экономическая безопасность предприятия». Исследован исторический ход осознания понятия «безопасность». Основная функция безопасности в рамках современного дискурса определяется дисбалансами и дисфункциями, возникающими в процессе функционирования рыночного экономического механизма. Проанализированы подходы к содержанию категории «безопасность» в области наук с целью установления логической взаимосвязи между подходами к толкованию. Систематизированы авторские формулировки сущности дефиниции «экономическая безопасность предприятия». Представлены логические обоснования и на их основе, как результат, сформулировано авторское определение термина «экономическая безопасность предприятия». Суть этой концепции раскрывается нами через «зоны возможностей». Мы исходим из того, что экономическая безопасность предприятия – это субъективно осознанное состояние. Это состояние зависит от конкретного набора текущих угроз для предприятия. Новый подход к пониманию экономической безопасности предприятия позволит обосновать инновационные подходы к управлению экономической безопасностью предприятия с учетом зон возможностей.

Ключевые слова: безопасность, экономическая безопасность предприятия, зоны возможностей, стейкхолдеры, теоретический базис.

The article is devoted to the definition of the concept of "economic security of an enterprise". The historical course of understanding the concept of "security" has been investigated. A comparative analysis of the essential content of the category "security" in the fields of science in order to establish a logical relationship between the concepts is carried out. The study demonstrates a structural component in the concept of "security", consisting of the triad: "personality" – "society" – "state". The main function of security in the framework of modern discourse is determined by imbalances and dysfunctions that arise in the process of functioning of the market economic mechanism. Analysis of Ukrainian and foreign scientific publications revealed terminological differences in the definition of the concept of "economic security of an enterprise". The author's formulations of the essence of the definition of "economic security of an enterprise" are systematized. The following classification criteria were chosen: (a) static, (b) apophatic, (c) activity-based, (d) passive approaches. When defining the essence of the concept of "economic security", it is advisable to study a dynamic approach. It is noted that the dynamic component to the interpretation of the concept of "economic security of an enterprise" is introduced by the appearance of the term "relationship". This indicates the relative (predominantly subjective) nature of the importance of hazards (threats and risks) from the point of view of stakeholders. In the article, logical grounds are given and the author's definition of the term "economic security of an enterprise" is formulated on their basis. The essence of this concept is revealed by us through the "zones of possibilities". We proceed from the assumption that the economic security of an enterprise is a subjectively conscious state. This state depends on a specific set of current threats to the enterprise. A new approach to understanding the economic security of an enterprise will justify innovative approaches to managing the economic security of an enterprise, taking into account the zones of enterprise opportunities.

Keywords: security, economic security of an enterprise, zones of opportunities, stakeholders, theoretical basis.

Постановка проблеми. Траєкторія розвитку ринкової економіки в світі та, зокрема, в Україні, яка визначається глобалізацією, інтеграцією, інноватизацією економічних процесів зумовлює необхідність пошуку нової моделі економічної поведінки суб'єктів господарювання, що забезпечує їх сталість та безпеку. В такому аспекті систематизація наукових поглядів щодо сутності поняття «економічна безпека підприємства» набуває особливої актуальності, оскільки забезпечує приріст наукового знання в даній галузі науки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Чисельні наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених присвячені розвитку теоретико-методологічних основ економічної безпеки підприємств. Так, в наукових працях Г.В. Козаченко, В.П. Пономарьов [1, 2], Б.С. Дуб [3], А.А. Кириченко, Ю.Г. Кім [4] та ін. розвинуті теоретичні підходи до визначення сутності поняття економічної безпеки підприємства, запропоновані методичні підходи до оцінювання досягнутого підприємством стану безпеки. У роботах В.Малашенко [5], І.П. Мігус [6] та ін. вирішується проблема управління діяльністю щодо забезпечення економічної безпеки підприємства. Н.Ю. Єршова, М.О. Ткаченко [7] та ін. [8–10] досліджують інформаційно-аналітичне забезпечення управління економічною безпекою суб'єктів господарювання.

Постановка завдання. Метою дослідження є систематизація та уточнення сутності поняття «економічна безпека підприємства», що сприяє зростанню наукового знання в галузі науки безпекологія.

Виклад основного матеріалу. Поняття «економічна безпека» є логічним розвитком

категорії «безпека» (лат. *se cura* – вільний від турбот, навіть страху) [11]. У філософських концепціях Н. Макиавеллі, Ж.Ж. Руссо, Б. Спінози та інших вчених-філософів XV–XVIII ст. сутність категорії «безпека» визначена через психофізіологічне тлумачення [12]. Подальший розвиток понятійного апарату теорії безпеки вплинув на зміст наук, предметом яких є безпека людини, суспільства і держави (Т. Гоббс, Д. Локк) [13; 14]. Філософ-матеріаліст, англійський державний діяч Т. Гоббс сформулював діалектичну єдність і взаємозалежність безпеки особистості, суспільства і держави. В історичному перебігу усвідомлення понять «небезпека» і «безпека особистості, суспільства і держави» як тріади безпеки: «особистість» - «суспільство» - «держава» державні діячі почали використовувати термін «національна безпека». І, хоча, на рівні норми права немає закріпленого визначення поняття «національна безпека», економічна безпека є невід'ємною складовою національної безпеки будь-якої держави.

Категорія «безпека» є синтетичною і суспільствознавчою, що визначає підходи до її широкого тлумачення. Саме тому, достатньо усталеного її визначення досі не існує і вітчизняний методологічний апарат та відповідна концептуально-термінологічна база досліджень безпеки і її сфер (національної, економічної, економічної, соціальної безпеки тощо) є предметом вдосконалення та наукового пошуку (табл. 1).

Отже, категорія «безпека» є міждисциплінарною і внаслідок «міждисциплінарного транзиту» зміст філософської категорії «безпека» визначається проблематикою окремої

Таблиця 1

Сутнісне наповнення категорії «безпека» у галузях науки

Галузь науки	Сутнісне наповнення категорії «безпека»	Представники наукових шкіл
Соціальна філософія	Стан, тенденції розвитку й умови життєдіяльності соціуму, його структур, інститутів і інституцій, при яких забезпечується збереження їх якісної визначеності, оптимальне співвідношення свободи і необхідності	Д. Локк, Т. Гоббс, Ф. Гегель, Ю. Бек, М. Бубер, Х. Ортега-і-Гассет, М. Хайдеггер, М. Фуко, К. Манхейм, Е. Гідденс, В. Трояник та ін. [12–14]
Соціологія	Інтегральна форма вираження життєвої стійкості соціальних об'єктів	М. Хайдеггер, К. Ясперс, Х.М. Бубер, Е. Муньє, Г. Маркузе, К. Манхейм, Г. В. Грачев та ін [15; 16]
Політологія	Сукупність актуальних факторів, які забезпечують сприятливі умови для розвитку суспільства, життєздатності держави та досягнення благополуччя всіх громадян	Д. Локк, Т. Гоббс, Ф. Гегель, Ю. Бек, М. Бубер, М. Хайдеггер, Л. Шипілова, О. Шморгун, О. Тягло, О. Шаповаленко, О. Младьонова, Б. Кормич [12–13; 17; 18]
Психологія	1. Стан свободи індивіду або соціуму від страху і тривоги. Психологічний аспект безпеки обумовлений онтологічною потребою людини у відчутті безпеки. 2. Відчуття, сприйняття і переживання необхідності в захисті життєво важливих потреб і інтересів людини	І. Баєва О. Блинова, І. Приходько та ін. [19; 20]
Політична економія	Зміст поняття «безпека» відображати розкриває дійсність через синтез економіки та управлінської політичної практики, демонструючи політичну сутність економіки і економічної науки, різні напрямки яких відображають світоглядні та ідеологічні позиції різних соціальних груп і країн	О. Власюк, Д. Балдвін, К. Жукровська, К. Рачковські, Р. Кузняр та ін. [21–23]

Джерело: складено автором на основі опрацювання [12–23]

галузі наук. Поняття «економічна безпека» офіційно проголошено на сесії Генеральної Асамблеї ООН в резолюції «Міжнародна економічна безпека» та закріплено в Концепції міжнародної економічної безпеки, де зазначено, що забезпечення міжнародної економічної безпеки сприяє соціально-економічному розвитку кожної країни. Змістовне наповнення поняття «економічна безпека» впливає з розуміння економіки (грец. *oikonomia* – управління господарством) як найважливішої сфери суспільного буття. В такому дискурсі, основна функція безпеки зумовлена наявністю диспропорцій і дисфункцій, що виникають у процесі функціонування ринкового економічного механізму, а також при взаємодії економічної діяльності із соціальною, екологічною та іншими сферами людської діяльності [11].

В Україні перші наукові дослідження, присвячені проблемам економічної безпеки

суб'єктів господарської діяльності з'явилися наприкінці ХХ ст. Аналіз підходів вітчизняних вчених до сутності поняття «економічна безпека підприємства» довів, що в сучасній науковій думці триває процес щодо формування єдиної думки щодо сутнісного наповнення даної дефініції. Взявши за основу підхід до трактування поняття «безпека», запропонований В. Пасечником [24] нами систематизовані підходи вчених до сутності поняття «економічна безпека підприємства» (табл. 2).

У дискурсі постпозитивістського парадигмального переходу Т. Куна [36] від дисциплінарності та проблемності в суспільних науках відбувається зсув акцентів зі статичного підходу до розуміння економічної безпеки на динамічний. Динамічну складову привносить поява терміну «взаємовідносини». Звідси, простежується відносний (переважно суб'єктивний) характер важливості тих чи інших небезпек (загроз, ризиків) з позиції

Таблиця 2

**Цільова спрямованість авторських формулювань сутності дефініції
«економічна безпека підприємства»**

Автор	Визначення
	Статистичний підхід: «безпека як стан захищеності»
Шликов В.В. [25]	стан захищеності життєво важливих інтересів підприємства від реальних та потенційних джерел небезпеки або економічних загроз
Бендіков Л. [26]	захищеність науково-технічного, технологічного, виробничого та кадрового потенціалу від прямих та непрямих економічних загроз, що пов'язані з неефективною науково-промисловою політикою держави або формуванням несприятливого зовнішнього середовища та здатність підприємства до відтворення
Гладченко Т.Н. [27]	захищеність життєво важливих інтересів підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз, організація якої здійснюється адміністрацією й колективом підприємства шляхом реалізації системи заходів правового, економічного, організаційного, інженерно-технічного й соціально-психологічного характеру
	Апофатичний підхід: «безпека як відсутність загроз і небезпек»
Камлик М. І. [28]	стан розвитку суб'єкта господарювання, який характеризується стабільністю економічного та фінансового розвитку, ефективністю нейтралізації негативних факторів і протидії їх впливу на всіх стадіях його діяльності
Забродський В. [29]	кількісна і якісна характеристика властивостей фірми, що відбиває здатність «самовиживання» і розвитку в умовах виникнення зовнішньої і внутрішньої економічної загрози
Євдокимова Н. М., Кірієнко А. В. [30]	Стан оптимального для підприємства рівня використання його економічного потенціалу, за якого діючі та/або можливі збитки виявляються нижчими за встановлені підприємством межі
	Діяльнісний підхід: «безпека як система заходів, спрямованих на створення певних безпечних умов»
Могільний А.І. [31]	забезпечення стану життєдіяльності, при якому реалізуються його основні інтереси, воно захищено від внутрішніх та зовнішніх загроз і дестабілізуючих чинників
Варналій З. С. [32]	забезпечення найбільш ефективного використання ресурсів суб'єкта господарювання для запобігання загрозам і створення умов для стабільного функціонування основних його елементів
Лисенко Ю., Міщенко С. [33]	стан виробничо-економічної системи, при якому функціонують механізми запобігання чи зменшення ступеня впливу погроз стабільності функціонування і розвитку підприємства
	Пасивний підхід: «дотриманням певних параметрів і норм, від забезпечення яких безпосередньо залежить безпека»
Малащенко В. [5]	корпоративна система функціонування підприємства, за умови якої відбувається найбільш ефективно використання корпоративних ресурсів, і водночас знижуються наявні та потенційні загрози, в результаті чого досягається максимально позитивний ефект від роботи підприємства
Грунін О.А., Грикнін С.О. [34]	стан господарюючого суб'єкта, в якому він при найефективнішому використанні корпоративних ресурсів досягає запобігання послаблення або захисту від існуючих небезпек та загроз або непередбачених обставин і, в основному, забезпечує досягнення цілей бізнесу в умовах конкуренції та господарчого ризику
Дацків Р. [35]	Такий стан економічного розвитку суб'єктів господарювання (особи, держави, організації), який забезпечує йому гармонійний розвиток і ефективне використання шансів і усунення загроз

Джерело: систематизовано автором на основі [24]

стейкхолдерів. А також визначається характерний вербалізований динамічний зв'язок тієї або іншої проблеми з «полем безпеки» при посередництві дискурсу, маркованого за соціальною, правовою та іншими ознаками, тим

самим, визначаючи зони безпеки підприємства. Г.В. Козаченко та ін. визначають економічну безпеку підприємства як «...міру гармонізації в часі й просторі економічних інтересів підприємства з інтересами пов'язаних з ним

суб'єктів навколишнього середовища, які діють поза межами підприємства» [1, с. 45].

На основі проведеної систематизації формулювань вчених щодо сутності дефініції «економічна безпека підприємства» (табл. 2) пропонуємо авторське бачення. Отже, економічна безпека підприємства це стан, вільний від загроз його економічним інтересам, обумовлений узгодженням в часі й просторі економічних інтересів підприємства з інтересами пов'язаних з ним стейкхолдерів через зони можливостей в системі «господарюючий суб'єкт–середовище».

Сутність даного поняття нами розкривається через «зони можливостей». Ми виходимо з того, що економічна безпека підприємства це суб'єктивно усвідомлений стан, що залежить від певного набору актуальних небезпек для підприємства. Такий набір визначає людина яка реалізує управлінський вплив і є носієм знання про безпеку. А такому аспекті В. М. Заплатинський зазначає, що «безпека підприємства розглядається тільки з позиції людських інтересів або людського розуміння позитивних або негативних процесів. Саме людська думка, на певному етапі

«... визначає критерій небезпеки і безпеки» [37, с. 95]. Зони можливостей підприємства маркуються кількісними та якісними економічними критеріями, а також нормами права в сфері забезпечення господарської діяльності, інтересами стейкхолдерів (постачальників – щодо сплати за поставлену продукцію, кредиторів – щодо вчасного повернення наданих їм грошових коштів, інвесторів – щодо отримання дивідендів на вкладений капітал та ін.), а також соціальною відповідальністю.

Висновки. Приріст наукового знання відбувається через оновлення знань з урахуванням змін у соціально-економічному середовищі та потреб. У даному дослідженні систематизовано сутнісне наповнення категорії «безпека» у галузях науки, проаналізовано визначення економічної безпеки підприємства вченими-економістами і сформульовано авторське визначення поняття «економічна безпека підприємства». Перспективою наступних досліджень є подальший розвиток теоретичних основ економічної безпеки підприємства у напрямку визначення підсистем або функціональних складових системи економічної безпеки підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Козаченко Г. В., Пономарьов В.П., Ляшенко О. М. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : монографія. Київ : Лібра, 2003. 280 с.
2. Козаченко Г., Пономарьов В. Економічна безпека підприємств : сутність і передумови формування. *Теорія та практика управління у трансформаційний період*. Донецьк, 2001. Т. 3. С. 3–7.
3. Дуб Б.С. Система економічної безпеки підприємства: поняття та структура. *Управління проектами та розвиток виробництва*. 2016, № 4(60). С. 5–18.
4. Кириченко А.А., Кім Ю.Г. Методологічні основи економічної безпеки суб'єктів господарювання в трансформаційній економіці. *Актуальні проблеми економіки*. 2008. № 12 (90). С. 53–65.
5. Малащенко В. Економічна безпека підприємства як чинник ефективного корпоративного управління. *Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України*. 2011. № 3. С. 283–291.
6. Мігус І.П., Худолій Л.М., Денисенко М.П., Міхно С.П. Корпоративне управління в системі економічної безпеки акціонерних товариств України : монографія. Черкаси : ТОВ «Маклаут», 2012. 274 с.
7. Iershova N. Tkachenko M., Garkusha V., Miroshnyk O., Novak-Kalyayeva L. Economic security of the enterprise: scientific and practical aspects of accounting and analytical support. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2019. Т.2 (29). Р. 142–149.
8. Кондратьєв Б.О., Єршова Н.Ю. Інформаційне забезпечення управління діяльністю підприємства: теоретичні та практичні аспекти удосконалення. *Модернізація економіки: сучасні реалії, прогнозні сценарії та перспективи розвитку : матеріали міжнар. наук.-практ. конф.*, (м. Херсон 28 квітня 2020 р.). Херсон, 2020. С. 418–419. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPIPress/48071/1/Kondratiev_Informatsiine_zabezpechennia_2020.pdf (дата звернення: 29.05.2021).
9. Єршова Н.Ю. Удосконалення обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємства. *Інновації в обліково-аналітичному забезпеченні та управлінні фінансово-економічною безпекою держави, регіону, суб'єктів господарювання – міждисциплінарний підхід: матеріали 7-ї міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.* (м. Харків, 15 лист. 2018 р.). Харків, 2018. С. 116–119. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPIPress/38847> (дата звернення: 05.06.2021).
10. Гаркуша В.О., Єршова Н.Ю. Теоретично-методичні засади формування економічної безпеки підприємства. *Причорноморські економічні студії*. 2018. 27(1). С. 106–112. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2018_27%281%29__23 (дата звернення: 26.06.2021).

11. Великий тлумачний словник сучасної української мови : уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ: Перун, 2009. 1736 с.
12. Гегель Г. Философия права. Москва : Мысль, 1990. 524 с.
13. Гоббс Т. Основы философии. О человеке. Сочинения в 2 т. Москва : Мысль, 1990. Т. 1. Ч. 2. 731 с.
14. Трояник В.М. Суспільство ризику як суспільство споживання (у контексті трансформації політичного). URL: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/politics/2011/175-163-20.pdf> (дата звернення: 13.06.2021).
15. Хайдеггер М. Время и бытие : статьи и выступления ; перевод с нем. Москва : Республика, 1993. 447 с.
16. Грачев Г.В. Информационно-психологическая безопасность личности: состояние и возможности психологической защиты : монография. Москва : Экономика, 1998. 213 с.
17. Шипілова Л.М. Порівняльний аналіз ключових понять і категорій основ національної безпеки України: автореф. дис. ... канд. політ. наук : 21.01.01. Київ, 2007. 20 с.
18. Шморгун О. Політологічна класика: традиція та постмодерн. *Український гуманітарний огляд*. Київ, 2002. Вип 8. С. 26–32.
19. Блинова О.Є. Теоретичний аналіз розвитку уявлень про психологічну безпеку. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Психологічні науки*. Херсон, 2017. № 6 (2). С. 130–136.
20. Приходько І.І. Обґрунтування небезпек і загроз психологічній безпеці особистості. *Науковий вісник Львівського університету внутрішніх справ. Психологія*. Львів, 2009. № 1. С. 37–48.
21. Гаркуша В.О., Ершова Н.Ю. Теоретичні та методичні підходи до організаційного забезпечення економічної безпеки підприємства. *Економіка і суспільство*. 2018. № 18. С. 333–339.
22. Raczkowski K., Żukrowska K., Żuber M. Ekonomia jako sfera bezpieczeństwa państwa. *Interdyscyplinarność nauk o bezpieczeństwie*. Difin, Warszawa, 2013. 326 s.
23. Kuźniar R., Niebezpieczeństwa nowego paradygmatu bezpieczeństwa, w: *Bezpieczeństwo międzynarodowe czasu przemian. Zagrożenia – koncepcje – instytucje*, red. R. Kuźniar, Z. Lachowski, Warszawa. 2003. 115 s.
24. Пасічник В.М. Філософська категорія безпеки як основа нової парадигми державного управління національною безпекою. *Демократичне врядування*. 2011. Вип. 7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2011_7_7 (дата звернення: 16.05.2021).
25. Шлыков В. Комплексное обеспечение экономической безопасности предприятия : монография. Рязань, Алетейя, 1999. 145 с.
26. Бендиков М. Економічна безпека промислового підприємства (організаційно-методологічний аспект). *Консультант директора*, 2002. № 2. С. 24–26.
27. Гладченко Т.М. Науково-методичні основи створення механізму державного управління і регулювання системи безпеки підприємницької діяльності: регіональний аспект: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Донецьк, 2004. 20 с.
28. Камлик М. Економічна безпека підприємництва. Економіко-правовий аспект: навч. посіб. Київ : Атіка, 2005. 432 с.
29. Забродский В.А., Кизим Н. А., Янов Л. И. Современные методы организации и управления промышленным производством. Харьков : АО «Бизнес-Информ», 1997. 64 с.
30. Євдокимова Н. М., Кірієнко А. В. Економічна діагностика : навч.-метод. посіб. Київ : КНЕУ, 2005. 110 с
31. Могильный А. И., Бесчастный В. Н., Винокуров Ю. О. Основы безопасности бизнеса. Донецк : Регион, 2000. 130 с.
32. Варналій З.С. Економічна безпека : навч. посіб. Київ : Знання, 2009. 647 с.
33. Лысенко Ю.Г., Мищенко С.Г., Руденский Р.А., Спиридонов А.А. Механизмы управления экономической безопасностью : монография. Донецк : ДонНУ, 2002. 178с.
34. Грунин О.А., Грунин С.О. Экономическая безопасность организации : учеб. пособ. СПб. : Питер, 2002. 160 с.
35. Дацків Р.М. Економічна безпека держави в умовах глобальної конкуренції. Львів : Центр Європи, 2006. 159 с.
36. Кун Т. Структура наукових революцій. Київ : PortRoyal, 2001. 228 с.
37. Заплатинський В.М. Логіко-детермінантні підходи до розуміння поняття «безпека». *Вісник Комянець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка*. 2012. №5. С. 90–98.

REFERENCES:

1. Kozachenko, Gh. V., Ponamarjov, V. P., & Ljashenko, O. M. (2003). *Ekonomichna bezpeka pidpryjemstva: сутnistj ta mekhanizm zabezpechennja [Economic security of the enterprise: essence and mechanism of maintenance: monograph]*. Kyiv: Libra [in Ukrainian].

2. Kozachenko, Gh., & Ponomarjov, V. (2001). Ekonomichna bezpeka pidpryjemstv : sutnistj i peredumovy formuvannja [Economic security of enterprises: the essence and prerequisites for the formation]. *Teorija ta praktyka upravlinnja u transformacijnyj period*, no. 3, pp. 3–7 [in Ukrainian].
3. Dub, B. S. (2016). Systema ekonomichnoji bezpeky pidpryjemstva: ponjattja ta struktura [The system of economic security of the enterprise: concept and structure]. *Upravlinnja proektamy ta rozvytok vyrobnyctva*, no. 4(60), pp. 5–18 [in Ukrainian].
4. Kyrychenko, A. A., & Kim, Ju. Gh. (2008). Metodologichni osnovy ekonomichnoji bezpeky sub'ektiv ghospodarjuvannja v transformacijnij ekonomici [Methodological bases of economic security of economic entities in transformational economy]. *Aktualjni problemy ekonomiky*, no. 12(90), pp. 53–65 [in Ukrainian].
5. Malashhenko, V. (2011). Ekonomichna bezpeka pidpryjemstva jak chynnyk efektyvnogho korporatyvnogho upravlinnja [Economic security of the enterprise as a factor of effective corporate governance]. *Visnyk Nacionalnoji akademiji derzhavnogho upravlinnja pry Prezydentovi Ukrainy*, no. 3, pp. 283–291 [in Ukrainian].
6. Mighus, I. P., Khudolij, L. M., Denysenko, M. P., & Mikhno, S. P. *Korporatyvne upravlinnja v systemi ekonomichnoji bezpeky akcionernykh tovarystv Ukrainy [Corporate governance in the system of economic security of joint stock companies of Ukraine]*. Cherkasy: TOV «Maklaut» [in Ukrainian].
7. Iershova, N. Tkachenko, M., Garkusha, V., Miroshnyk, O., & Novak-Kalyayeva, L. (2019). Economic security of the enterprise: scientific and practical aspects of accounting and analytical support. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*, 2(29), 142–149.
8. Kondratijev, B. O., & Iershova, N. Yu. (2020). Informacijne zabezpechennja upravlinnja dijalnistju pidpryjemstva: teoretychni ta praktychni aspekty udoskonalennja [Information support of enterprise activity management: theoretical and practical aspects of improvement]. *Mizhnarodna nauково-praktychna konferencija «Modernizacija ekonomiky: suchasni realiji, prognozni scenariji ta perspektyvy rozvytku»* (Kherson, April 28th, 2020). (pp. 418–419). *Kherson*. Retrieved from <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/48071?locale=uk> (accessed 29 May 2021).
9. Iershova, N. Yu. (2018). Udoskonalennja oblikovo-analitychnogho zabezpechennja ekonomichnoji bezpeky pidpryjemstva [Improving accounting and analytical support of economic security of the enterprise]. *The International Scientific and Practical Conference «Innovations in accounting and analytical support and management of financial and economic security of the state, region, business entities – an interdisciplinary approach»* (Kharkiv, November 15th, 2018). (pp. 116–119). *Kharkiv*. Retrieved from <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/38847> (accessed 05 June 2021).
10. Gharkusha, V. O., & Iershova, N. Yu. (2018). Teoretychno-metodychni zasady formuvannja ekonomichnoji bezpeky pidpryjemstva [Theoretical and methodological principles of economic security of the enterprise]. *Prychornomorsjki ekonomichni studiji*, no. 27(1), pp. 106–112 Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2018_27%281%29__23 (accessed 26 June 2021).
11. Busel, V.T. (Ed.). (2009). Velykyj tлумachnyj slovnyk suchasnoji ukrajinsjkoji movy [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. Kyiv: Perun [in Ukrainian].
12. Gegel', G. (1990). *Filosofija prava [Philosophy of Law]*. Moscow: Mysl' [in Russian].
13. Gobbs, T. (1990). *Osnovy filosofii. O cheloveke. [Fundamentals of Philosophy. About a human]*. (Vols. 1–2). Moscow: Mysl' [in Russian].
14. Trojanyk, V. M. (2017). Suspiljstvo ryzyku jak suspiljstvo spozhyvannja (u konteksti transformaciji politychnogho) [Risk society as a consumer society (in the context of political transformation)]. Retrieved from: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/politics/2011/175-163-20.pdf> (accessed 13 June 2021).
15. Hajdegger, M. (1993). *Vremja i bytie [Time and Being]*. Moscow : Respublika [in Russian].
16. Grachev, G. V. (1998). *Informacionno-psihologicheskaja bezopasnost' lichnosti: sostojanie i vozmozhnosti psihologicheskoy zashhity [Information and psychological security of the individual: state and possibilities of psychological protection]*. Moscow : Ekonomika [in Russian].
17. Shypilova, L. M. (2007). Porivnjajljnyj analiz ključovykh ponjatj i kateghorij osnov nacionalnoji bezpeky Ukrainy [Comparative analysis of key concepts and categories of foundations of national security of Ukraine]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
18. Shmorghun, O. (2002). Politologichna klasyka: tradycja ta postmodern [Political science classics: tradition and postmodernism]. *Ukrajinsjkyj ghumanitarnyj oghljad*, no. 8, pp. 26–32 [in Ukrainian].
19. Blynova, O. Je. (2017). Teoretychnyj analiz rozvytku ujavlenj pro psykholohichnu bezpeku [Theoretical analysis of the development of ideas about psychological security]. *Naukovyj visnyk Khersonsjkogho derzhavnogho universytetu*, no. 6(2), pp. 130–136. [in Ukrainian].
20. Prykhodjko, I. I. (2009). Obgruntuvannja nebezpek i zagroz psykholohichnij bezpeci osobystosti [Substantiation of dangers and threats to the psychological security of the individual]. *Naukovyj visnyk Ljvivsjkogho universytetu vnutrishnikh sprav*, no. 1, pp. 37–48 [in Ukrainian].

21. Gharkusha, V. O., & Iershova, N. Yu. (2018). Teoretychni ta metodychni pidkhody do orghanizacijnogho zabezpechennja ekonomichnoji bezpeky pidpryjemstva [Theoretical and methodological approaches to organizational support of economic security of the enterprise]. *Ekonomika i suspiljstvo*, no. 18, pp. 333–399 [in Ukrainian].
22. Raczkowski, K., Żukrowska, K., & Żuber, M. (2013). *Ekonomia jako sfera bezpieczeństwa państwa. Interdyscyplinarność nauk o bezpieczeństwie* [Economics as a sphere of state security. Interdisciplinarity of security sciences], Warszawa: Difin 2013 [in Polishian].
23. Kuźniar, R., *Niebezpieczeństwa nowego paradygmatu bezpieczeństwa, w: Bezpieczeństwo międzynarodowe czasu przemian* [Dangers of the new security paradigm, in: International security of the times of change]. Threats – Concepts – Institutions Kuźniar R., & Lachowski Z. (Ed.), Warsaw [in Polishian].
24. Pasichnyk, V. M. (2011). Filozofska kategorija bezpeky jak osnova novoji paradyghmy derzhavnogho upravlinnja nacionaljnoju bezpekoju [Philosophical category of security as the basis of a new paradigm of public administration of national security]. *Demokratychny vraduvannja*, no. 7. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2011_7_7 (accessed 16 May 2021).
25. Shlykov, V. *Kompleksnoe obespechenie jekonomicheskoy bezopasnosti predpriyatija* [Complex provision of economic security of an enterprise]. Ryazan, Aleteya [in Russian].
26. Bendykov, M. (2002). Ekonomichna bezpeka promyslovogho pidpryjemstva (orghanizacijno-metodologichnyj aspekt) [Economic security of an industrial enterprise (organizational and methodological aspect)]. *Konsuljtant dyrektora*, no. 2, pp. 24–26 [in Ukrainian].
27. Ghladchenko, T. M. (2004). Naukovo-metodychni osnovy stvorennja mekhanizmu derzhavnogho upravlinnja i rehuljuvannja systemy bezpeky pidpryjemnyckoji dijalnosti: rehionalnij aspekt [Scientific and methodical bases of creation of the mechanism of public administration and regulation of system of safety of business activity: regional aspect]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Donecjk [in Ukrainian].
28. Kamlyk, M. (2005). *Ekonomichna bezpeka pidpryjemnyctva. Ekonomiko-pravovyj aspekt* [Economic security of entrepreneurship. Economic and legal aspect]. Kyiv: Attica [in Ukrainian].
29. Zabrodskij, V. A., Kizim, N. A., & Janov, L. I. (1997). *Sovremennye metody organizacii i upravlennja promyslennym proizvodstvom* [Modern methods of organizing and managing industrial production]. Kharkiv: JSC "Business-Inform" [in Russian].
30. Jevdokymova, N. M., & Kirijenko, A. V. (2005). *Ekonomichna diagnostyka* [Economic diagnostics]. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
31. Mogil'nyj, A. I., Beschastnyj, V. N., & Vinokurov, Ju. O. (2000). *Osnovy bezopasnosti biznesa* [Business security basics]. Donetsk: Region [in Russian].
32. Varnalij, Z. S. (2009). *Ekonomichna bezpeka* [Economic security]. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
33. Lysenko, Ju.G., Mishhenko, S.G., Rudenskij, R. A., & Spiridonov, A. A. (2002). *Mehanizmy upravlennja jekonomicheskoy bezopasnost'ju* [Economic security management mechanisms]. Donetsk: DonNU [in Russian].
34. Grunin, O. A., & Grunin, S. O. (2002). *Jekonomicheskaja bezopasnost' organizacii* [Economic security of the organization]. SPb.: Peter [in Russian].
35. Dackiv, R. M. (2006). *Ekonomichna bezpeka derzhavy v umovakh ghlobaljnoji konkurenciji* [Economic security of the state in the conditions of global competition]. Ljviv: Centr Jevropy [in Ukrainian].
36. Kun, T. (2001). *Struktura naukovykh revoljucij* [The structure of scientific revolutions]. Kyiv: PortRoyal Peter [in Russian].
37. Zaplatyns'kyj, V. M. (2012). Loghiko-determinantni pidkhody do rozuminnja ponjattja «bezpeka» [Logical-determinant approaches to understanding the concept of «security»]. *Visnyk Komjanecj-Podaljs'kogho nacionalnogho universytetu im. Ivana Oghijenka*, no. 5, pp. 90–98 [in Ukrainian].